

NOTĂ INFORMATIVĂ la proiectul de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (comunitatea terapeutică)
1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului
Proiectul de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (<i>comunitatea terapeutică</i>) este elaborat de Ministerul Justiției în comun cu Administrația Națională a Penitenciarelor.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite
Una din problemele sistemice cu care se confruntă instituțiile penitenciare reprezintă fenomenul consumului de droguri în rândul persoanelor private de libertate. Astfel, prezenta inițiativă a fost lansată din necesitatea de a crea cadrul juridic național ce ar permite promovarea conceptului de comunitate terapeutică în cadrul sistemului administrației penitenciare, prin reglementarea juridică a statutului instituțional al acestei structuri. Începând cu data de 30.07.2018, în comun cu experții norvegienii și reprezentanții Pompidou Grup al Consiliului Europei (CoE), în Penitenciarul nr. 9 - Pruncul a fost demarat proiectul-pilot pentru reabilitarea persoanelor drogdependente, numit „Comunitatea terapeutică”. Scopul general al comunității terapeutice constă în susținerea participării rezidentului în procesul de recuperare și însușire a unui mod de viață corect, schimbarea comportamentală, dezvoltarea și formarea de noi abilități și responsabilități sociale. La momentul actual, în sectorul destinat comunității terapeutice se dețin 16 rezidenți, care beneficiază de un complex de metode de tratament ce cuprind în sine activități, strategii, tehnici, consiliere psihologică individuală, consiliere de la egal la egal, interacțiuni interpersonale și sociale orientate spre atingerea scopului general al comunității. La etapa actuală, legislația execuțional penală nu reglementează statutul juridic al comunităților terapeutice din instituțiile penitenciare. Respectiv, prezenta inițiativă va contribui la crearea premiselor de multiplicare a modelului de comunitate terapeutică instituită în Penitenciarul nr. 9 - Pruncul și în alte instituții penitenciare din țară, deoarece conform rezultatelor activității comunității respective, această formă organizațională răspunde cel mai bine nevoilor beneficiarilor. Totodată, această inițiativă este impulsionată de sarcina sistemului administrației penitenciare de a asigura un mediu sigur pe perioada deținerii, cât și de a facilita reintegrarea în societate a condamnaților în perioada de după liberare. Consumul de droguri și infecțiile virușilor cu transmitere prin sânge (inclusiv HIV/SIDA și hepatită virală), reprezintă probleme grave de sănătate în mediul penitenciar și în sistemele de justiție penală din majoritatea țărilor din lume. Frecvența acestor infecții face ca aceste instituții să fie direcții importante în ce privește utilizarea de medicamente eficiente și servicii de prevenire a bolilor infecțioase pentru a contribui la reducerea efectelor dăunătoare ale consumului de droguri asupra sănătății, siguranței și securității penitenciarelor și asupra comunității mai largi. O mare parte din persoanele care intră în mediul penitenciar au un istoric de injectare și consum de droguri. Mulți dintre acești indivizi continuă să folosească droguri în timp ce se

află în detenție. Totuși, mediul penitenciar poate avea un impact pozitiv asupra consumatorilor de droguri, ajutându-i să renunțe sau să reducă consumul de droguri ori să consume mai puțin frecvent, însă pentru marea majoritate penitenciarul va fi un mediu în care aceștia vor trece la modele mai dăunătoare de droguri utilizate.

În general, numărul consumatorilor de droguri cu modele problematice de consum în populația penitenciarelor a crescut dramatic în multe țări europene în ultimele două decade. Într-o perspectivă europeană, Centrul European de Monitorizare a Consumului și a Dependentei de Droguri (EMCDDA) în anul 2012, a calculat că fiecare al șaselea deținut este consumator de droguri.

Potrivit datelor statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, pe parcursul anului 2019, au fost luate la evidența medicală 457 de persoane dependente de droguri, ceea ce constituie 4,9% din numărul total de persoane deținute în cadrul instituțiilor penitenciare. La fel, la data de 01.01.2020, se dețineau circa 781 de persoane pentru infracțiuni privind circulația substanțelor narcotice.

În perioada mai - octombrie 2017, cu suportul Centrului pentru Politici și Analize în Sănătate (în continuare Centrul PAS), a fost posibilă estimarea deținuților consumatori de droguri intravenoase în sistemul penitenciar. Raportul „Estimarea mărimii grupului de deținuți consumatori de droguri injectabile” a avut drept scop revizuirea estimărilor anterioare a numărului de deținuți consumatori de droguri intravenoase (în continuare CDI), revizuirea tuturor datelor existente legate de consumatorii de droguri în penitenciare, precum și referitor la experiența de detenție a consumatorilor de droguri, analiza și triangularea datelor colectate și efectuarea repetată a estimării populației de deținuți CDI.

Conform rezultatele estimărilor efectuate, mărimea grupului de deținuți CDI în penitenciarele de pe malul drept al râului Nistru, la sfârșit de an, a fost încadrată din intervalul de valori [470; 880; 905; 1770], fiind considerată mediana acestui șir - 900 de deținuți CDI. Mărimea anuală a grupului de deținuți CDI a fost estimată din intervalul de valori [1036; 1350; 1940; 1990; 7160], cu mediana 1 940 de deținuți CDI.

Cu referire la circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, în anul 2019, conform raportului de bilanț al sistemului administrației penitenciare, au fost înregistrate 388 fapte de circulație ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, dintre care 30 de tentative de introducere în instituțiile penitenciare.

În așa fel, populația penitenciară din Republica Moldova prezintă un risc sporit privind consumul de droguri licite și ilicite, problemă cu care se confruntă majoritatea statelor europene.

Este esențial să conștientizăm că dependența de droguri (fie că ea implică opiacee, cocaină, tutun, alcool sau alte droguri) este un comportament cronic cauzat de boală și caracterizat printr-un proces lung de recăderi și încercări de stabilizare, care, prin urmare, necesită grijă și sprijin continuu. Acest comportament ar trebui tratat în același mod ca și alte boli cronice, care încorporează diagnostic și un plan de tratament. Este esențial ca orice tratament medicamentos și strategii de intervenție să nu fie dezvoltate în mod izolat, dar legate de alte inițiative și strategii relevante.

Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), adoptate de Adunarea Generală a ONU la 17 decembrie 2015, în regula nr. 24.2, statuează că *serviciile medicale trebuie să fie organizate în strânsă legătură cu administrația generală a sănătății publice, precum și într-un mod care să asigure*

continuitatea tratamentului și a îngrijirii, inclusiv în cazurile de îmbolnăvire cu HIV, tuberculoză și alte boli infecțioase, dar și în cazul de dependență de droguri.

Prin urmare, tratamentul persoanelor drog dependente urmează a fi efectuat în cadrul unui program specializat care presupune obiective, strategii și metode specifice de intervenții.

Dezvoltarea comunităților terapeutice în instituțiile penitenciare va contribui la diminuarea substanțială a fenomenului de consum de droguri în rândul persoanelor private de libertate, care a atins o pondere alarmantă și va contribui la reabilitarea și adaptarea socială a acestor persoane.

De asemenea, acest proiect va consolida pachetul comprehensiv de servicii pentru persoanele drog-dependente și va oferi acestora posibilitatea de a trăi în zone libere de droguri, în siguranța de a nu interacționa cu factori negativi ce pot condiționa consumul și vor asigura folosirea mai eficientă a timpului petrecut în detenție, precum și creșterea șanselor de reintegrare socială.

3. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Prin prezentului proiect de lege se intenționează de a implementa un complex de măsuri noi, corespunzătoare nevoilor actuale semnalate de persoanele drogdependente în lupta împotriva fenomenului de consum de droguri în mediul penitenciar și extinderea programului implementat în Penitenciarul nr. 9 - Pruncul în alte instituții penitenciare.

Pentru aplicarea acestui tratament specializat persoanelor drog dependente, se propune crearea comunităților terapeutice în instituțiile penitenciare care reprezintă un spațiu delimitat fizic în incinta instituției penitenciare în care, pentru categoriile de deținuți ale căror nevoi de intervenție specifică impun acest lucru, va fi aplicat un complex de metode de tratament ce se referă la activitățile, strategiile, tehnicile, interacțiunile interpersonale și sociale folosite pentru atingerea scopului general de susținere a participării individului în propriul proces de recuperare și însușire a unui mod corect de viață, schimbării comportamentale, a învățării și exersării de noi abilități și responsabilități sociale.

În cadrul comunității terapeutice vor fi respectate dispozițiile Codului de executare și Statutului executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 583/2006, referitoare la condițiile de deținere, drepturile și obligațiile persoanelor condamnate, activitățile socio-educative, stimulări și sancțiuni disciplinare, cu particularitățile prevăzute în Regulamentul de organizare și funcționare a comunității terapeutice, care însă nu pot fi în conflict cu dispozițiile Codului de executare și ale Statutului executării pedepsei de către condamnați.

Astfel, **se propune completarea Codului de executare cu articolul 219¹**, care va reglementa expres posibilitatea de a organiza comunități terapeutice în instituțiile penitenciare.

De asemenea, norma va indica asupra beneficiarilor ce pot fi încadrați la programele derulate în cadrul comunității terapeutice. Astfel, comunitatea terapeutică este destinată pentru condamnații cu istoric de consum de droguri și de alte substanțe psihotrope, cu excepția celor aflați în regim inițial în penitenciar de tip închis.

În cadrul comunității terapeutice condamnații din diferite tipuri de penitenciare pot fi deținuți împreună cu condiția că se vor respecta condițiile de detenție pentru tipul de penitenciar stabilit.

Personalul de specialitate corespunzător instruit va asigura organizarea și funcționarea comunităților terapeutice.

Modalitatea de organizare și funcționare a comunității terapeutice va fi reglementată prin

ordin al directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor, care va conține dispoziții clare și explicite cu privire la:

- structura organizatorică a comunității terapeutice și programul de tratament;
- procedura și criteriile de includere și de excludere a rezidenților;
- structura organizatorică a personalului și rezidenților;
- activitățile de bază în cadrul comunității terapeutice;
- regulile comunității terapeutice;
- recompensele și penalizările;
- etapele și fazele tratamentului;
- controlul activității comunității terapeutice.

4. Fundamentarea economico-financiară

Promovarea prezentul proiect nu impune cheltuieli financiare suplimentare din contul bugetului public național. Însă, în cazul constituirii mai multor comunități terapeutice în cadrul altor penitenciare vor fi necesare cheltuieli suplimentare în limita bugetului public național și din alte surse neinterzise de lege.

Grupul Pompidou al Consiliului Europei care a finanțat proiectul-pilot de comunitate terapeutică din cadrul Penitenciarului nr. 9 - Pruncul și-a manifestat deschiderea pentru a susține extinderea programului de comunitate terapeutică și în alte instituții penitenciare, datorită finanțării disponibile în cadrul proiectului său actual „Consolidarea bazată pe drepturile omului răspunsurile la tulburările de consum de substanțe din închisoare”.

5. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

În urma adoptării proiectului de pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004(*comunitatea terapeutică*) va fi necesară elaborarea ordinul directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor privind organizarea și funcționarea comunităților terapeutice în instituțiile penitenciare.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, proiectul este plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, compartimentul *Transparența decizională*, directoriul *Proiecte de acte normative remise spre coordonare* și pe platforma guvernamentală www.particip.gov.md.

Ministru

Fadei NAGACEVSCHI